GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE BOVENWINDSCHE EILANDEN

DOOR

PROF. DR. L. KNAPPERT

HOOFDSTUK III (*Vervolg*)

§ 8. Al gold het dan op onze eilanden veel en veel kleiner getallen, het overwicht was ook daar groot genoeg om slavenopstanden te doen verwachten. Ze zouden ook natuurlijk geweest zijn, zoo het getal daarbij den doorslag had moeten geven. Maar, gelijk wij vroeger zeiden, gebrekkige organisatie en uitrusting hebben ze doen mislukken, waar ze waren uitgebroken. Zoo op Curaçao die van 1750, de ernstigste die daar gewoed heeft. In Suriname, waar gelijk wij zagen, de behandeling der slaven barbaarscher was dan waar en wanneer ook, zijn ze herhaaldelijk uitgebroken, terwijl de geographische gesteldheid des lands het ontvluchten mogelijk maakte, waardoor de marrons ontstonden en de met deze boschnegers gevoerde oorlogen. Op onze eilanden weet ik van ernstige opstanden niet. In den strijd om het gezag in 1700 tusschen Doncker en van Beverhoudt waren sommigen bevreesd, dat de slaven de gelegenheid zouden aangrijpen om de blanken te overweldigen. Zij hebben haar echter verzuimd ¹⁾.

Wel heeft St. Eustatius eenig aandeel gehad in de beteugeling van den slavenopstand in Berbice, Febr. 1763 tot Dec. 1764, een dier vreeselijke oproeren, waarop voor de zwarten altijd nog zwaarder ellende volgde, die ook den blanken schade toebrachten, zonder dat het stelsel zelf veranderde ²⁾. Zoo bleef ook na de dure les van dezen opstand de ongehoorde wreedheid jegens de slaven voortduren, gelijk zij er de oorzaak van was en het negeropperhoofd Coffy in een brief van 2 April aan gouverneur Hoogenheim

¹⁾ Zie blz. 362, elfde jg.

²⁾ Hartsinck, *Beschrijving van Guiana*, begint het verhaal van den opstand I 368. Verder bij Netscher, *Geschied. van Essequibo* enz. en bij De Villiers, *Storm van 's-Gravesande*.

de ergste beulen bij name noemt ¹⁾. Dat de opstand in den aanvang zoo snel om zich heen greep, had ook zijn oorzaak in de inhuldigheid der Sociëteit in patria, die in het zenden van ook het noodigste schandelijk nalatig was geweest ²⁾.

Den 28sten Maart 1763 had kapitein Richard Robberts van het schip *De Gezusters*, door den gouverneur van Essequibo, Storm van 's Gravesande, naar patria gezonden, op reis van Essequibo naar Zeeland op St. Eustatius aan den toenmaligen commandeur Jan de Windt van den opstand verhaald. De Windt zond toen twee gewapende barken, *De Zeven Provinciën* en de *St. Eustatius*, met 88 en 66 soldaten behalve de matrozen, naar Demerary, om vandaar over land de mannen naar de Boven-Berbice te doen marcheeren; toen het echter bleek dat zij in Beneden-Berbice noodiger waren, wendden zij den steven, lieten 3 Mei 1763 voor de post St. Andries het anker vallen en zeilden de Berbice tot het fort de Dageraad op. Door hun hulp kon den 10den Mei een grooten aanval der slaven op dat fort worden afgeslagen — hun laatsten! Jammer, dat zware koorts die hulpstroepen teisterden, zoodat er 26 Augustus van de Zeven Provinciën al 54 soldaten gestorven waren en ergerlijk, dat zij aan niets anders dan rooven en plunderen dachten. Ook moest gouverneur Hoogenheim dagelijks veel „intolerabele insolentie” en ongehoorde taal van hen nochtans verdragen en aanhooren, omdat de omstandigheden het ongeraden maakten de kerels door strenge tucht te verbitteren. Intuschen hielp De Windt nog verder. Den 7den Juli kwam voor de Dageraad de bark *Demerary's Welvaren*, kapitein Salvolani, met provisie en 40 soldaten ten anker, door De Windt gezonden en juist toen er geen soldaat meer was om de wacht te betrekken.

De verdere geschiedenis van het bedwingen van den opstand en de daarop gevolgde ijzelijke terechtstellingen in massa behoort hier niet. Wel moeten wij vermelden, dat De Windt zijne onkosten terug vroeg, waarop Bewindhebbers bij missive van 16 Mei 1764 eene nauwkeurig berekende opgave vroegen. Hij zond zijne rekening 25 Augustus d. a. v. in en Kamer Amsterdam stelde toen aan Directeuren der Sociëteit voor Berbice eene regeling der betaling op gemakkelijke termen voor, doch dezen (die vroeger voor de verdediging hunner kolonie geen man en geen cent gehad hadden) gaven er de voorkeur aan aanstonds 25.000 pesos te zenden en later de rest, terwijl zij, schreef de Kamer 3 Juli 1765 aan De Windt, over zijne hulp „hun uysterste contentement” te kennen hadden

¹⁾ Hartsinck *a. w.* I 376. Netscher *a. w.* blz. 211.

²⁾ Netscher *a. w.* blz. 193 vlg. De Villiers *a. w.* blz. 221 vlgg.

gegeven. Dat hij zoo snel drie weltoegeruste schepen had kunnen zenden, getuigt duidelijk van de toenmalige welvaart des eilands.

De voortreffelijke Hoogenheim, met geschokte gezondheid, geheel uitgeput door zijn zwaar gouverneurschap en de eindelooze tegenwerking der Directeuren, verzocht zijn ontslag en verkreeg het 16 Augustus 1764. Bij zijn terugkeer schonken zij hem niet slechts geen belooning, maar weigerden bovendien stellig hem zijn overtocht en de bij den opstand geleden schade ad / 5375 te vergoeden! ¹⁾ Het was eene openbaring van dien jammerlijken en onzaligen geest van uitgerekende schrielheid, die zoo vaak onze koloniale geschiedenis tot eene aanfluiting maakt, en die ook eenmaal Heeren XVII er toe had gebracht hunne afkeuring er over uit te spreken, dat . . . Jan Pietersz. Coen op Compagnies kosten was ter aarde besteld! ²⁾ Hoogenheims opvolger werd de toen in Nederland vertoevende, maar op St. Eustatius geboren Joh. Heyli-ger Johsz.

§ 9. Van negers als oorlogsbuit heb ik gesproken; in 1706 namen de Franschen er van Nevis 5500 mede ³⁾; in 1709 verlieten zij het uitgeplunderd St. Eustatius met schepen „volgeladen met slaven” ⁴⁾; in 1711 ontving de admiraal-zeeschuimer Cassart zijne brandschattingen in geld, naturalia en slaven ⁵⁾. Men kan zich het lot van zulke naar de zeerooversschepen gejaagde en daar ingeladen negers en negerinnen voorstellen, maar bovendien blijkt er uit, hoe volstrekt onpersoonlijk zij waren, inderdaad een „stuk”, niet meer. Dit blijkt ook uit het feit, dat slaven tot traktement of bezoldiging werden gerekend. Zoo ontving ds. I. C. L. Broëffel, die in 1779 als predikant naar de Holl. Geref. gemeente op St. Thomas, gelijk wij te zijner tijd zien zullen, beroepen werd, 700 pesos, vrije woning, twee negerinnen en een negerjongen ⁶⁾.

Dat zulke „voorwerpen”, zelve rechtloos, ook in rechtsgedingen niet als getuigen konden optreden, is duidelijk. In het uitvoerig verweerschrift, dat Doncker in zijn bovengenoemd schandaalproces inleverde ⁷⁾, betoogde hij, dat het zeggen van zijn slaaf Adam naar rechten geen geloof verdiende, „vermits hij een slaaf en onge-loovige is”, en hij beriep zich daarbij op „Petri Merulae Manier

¹⁾ 's Mans *Corte memorie* bij Netscher a. w. blz. 408.

²⁾ De Haan, *Oud Batavia* I 87.

³⁾ Zie blz. 380, elfde jg.

⁴⁾ Zie blz. 385, elfde jg.

⁵⁾ Zie blz. 422, elfde jg.

⁶⁾ *Extract uit het kerkeboek van St. Thomas* op 17 Dec. 1778 en 8 April 1779, fol. 4a en b. Oud-class. archief Amst.

⁷⁾ Zie blz. 539, elfde jg.

van procedeeren" ¹⁾). Inderdaad staat in dat werk (niet van Petrus maar) van Paulus Merula, dat als getuige in een proces „gereprocheert" wordt een ongeloovige ²⁾). Hetzelfde betoogde hij ten opzichte van Maria Evis: zij was infaam, want zij had op Montserrat een negerbastaard gehad, zich dus vermengd met een heiden en mocht daarom niet getuigen, waarbij hij zich beriep weder op Merula en nu nog bovendien op Damhouder. Inderdaad staat bij den eersten, dat „aengaende de Schand-vlekke worden gereprocheerd luiden die eerloos en berucht zijn" en iemand, die „openbaarlijk in hoerdom leeft" ³⁾). En bij den tweeden iemand die „berucht en van eerloos leven" is ⁴⁾). In dit laatste geval is dus niet eigenlijk de slavernij, maar de eerloosheid de verhindering.

Werden slaven dus niet als getuigen voor de rechtbank toegelaten, in de straffen deelden zij ruimschoots, heel wat overvloediger dan de blanken. In Suriname was dit juist een der grootste gruwelen, dat b.v. een beul als Klaas Badouw, directeur van La Rencontre, die een slaaf vingers, teenen en ooren afgesneden en hem toen gedwongen had ze op te eten, er met verbanning naar patria af kwam ⁵⁾; of dat directeur Conijnenberg, die eene slavin had laten doodgeeselen, eene „reprimande" kreeg ⁶⁾; terwijl omgekeerd de slaven voor de lichtste vergripen de uitgezochtste martelingen moesten ondergaan. Ook dit vertoont zich op St. Eustatius in zachter vormen. Toch heeft men Donckers slaaf Amsterdam, terwijl zijn meester, gelijk wij zagen, alleen werd beboet, veroordeeld om „aan de justitiepaal binnen deze forteresse", wegens koppelarij, „wel dapper gegeeselt te worden" ⁷⁾). Bovendien had deze slaaf alleen gehandeld op bevel van zijn meester. Zoo was er op ons eiland een meesterknecht van de compagniesplantages, die wegens zijn streng toezicht gehaat was. In den nacht van 13 op 14 Mei 1738 wierp een jonge negerin vuur op het dak van zijn huis, het brandde tot den grond toe af, terwijl bovendien een snaphaan, dien de man boven zijn bed had hangen, afging en hem en zijn vrouw doodelijk wondde ⁸⁾). Ik weet niet, welke straf zij ontving; ook kan het

¹⁾ Port. no. 4 fol. 128v.

²⁾ Paulus Merula, *Manier van procederen*, nieuwe uitg. door G. de Haas, Rotterd. 1750, lib. IV, tit. 78, cap. 4, no. 59, pag. 646.

³⁾ Merula, a. w. lib. IV, tit. 78, cap. 4, no. 44 en 46, pag. 645.

⁴⁾ Jod. Damhouder, *Praxis rerum civilium*, uitg. Nic. Thuldaenus, Antw. 1617, cap. CLXXXVI no. 30: Homicida, infamis vel improbae vitae, pag. 562a, met toelichting pag. 564a. Port. no. 4, fol. 129.

⁵⁾ *Notulen Gouverneur en Raden* 27 Febr., 12 Sept. 1747.

⁶⁾ *Aldaar* 11 Juli 1757. Wolbers a. w. blz. 131 vlg.

⁷⁾ *Vonnis* van 7 Nov. 1731, port. no. 4, fol. 238.

⁸⁾ Faesch aan X 21 Mei 1738, port. no. 5 fol. 121.

hier eene persoonlijke wraakneming geweest zijn; maar vermoedelijk was dit negermeisje toch een werktuig in de hand van ontevreden en gewoontewijzen.

§ 10. Vóórdat wij overgaan tot de beantwoording der belangrijke vraag naar mogelijken bekeeringsarbeid onder deze „infame ongelooovigen”, geven wij, als terloops, een lijstje van de voorkomende slavennamen. In den boedel van Lindesay zie ik Quakoe, Trompi, Mingo, Januari en Oranje. En de slavinnen Isabel, Roos, Clarinda, Adjouba, Anna, Philippa en klein Betje. Den Indiaan Jupiter en zijne vrouw Katita hebben wij genoemd ¹⁾. In den rijken boedel van Isnard bevonden zich de slaven Goliath, Holofernes, Annibal (Zeeuwsch voor Hannibal?), Sako, weer een Quakoe en Amadis. De slavinnen Marianne met 5 kinderen, Roos met haar kind en nog zeven negerinnen ²⁾. De namen der oude compagniesslaven hebben wij genoemd ³⁾. Van Doncker ken ik nog de slaven Domburg een schoenmaker en Manjo een kuiper ⁴⁾. In een testament van George Leonard, gewezen commandeur van Anguilla, wonende op St. Maarten vermaakt hij zijnen zoon al zijne goederen, maar legateert aan zijne beminde huisvrouw Sara Leonard eene negervrouw Rose met haar kind, twee negerjongens Ibo Billy en Bristol met eene negerin Dora. Uit zijn plantagenegers nog twee mannen en een vrouw en nog een negermeid Nanny, „om voor haar affaires zorg te dragen” ⁵⁾. Andere namen zullen wij nog onder de bekeerden aantreffen. Tegen de Afrikaansche namen kan niemand bezwaar hebben, noch tegen de Hollandsche. Maar in Amadis of Hannibal of Oranje is iets zeer zieligs.

§ 11. Wij hooren verder weinig van de slaven; zoo min als van runderen of kabrieten was er reden om van hen opzettelijk melding te maken. Onpersoonlijk, rechtloos, wordt hij gevoed opdat hij kunne werken, gestraft met uitgezochte wreedheid vooral door de vrouwen en met zooveel ontzag voor zijn leven als het eigenbelang voorschreef. Wat van hun taal? Wat van „datgene, dat ook in die dagen hun gemeenschapsgevoel levendig hield, de oude riten, dansen en liederen, de nachten van religieuze wijding en dolle feestvreugde, volgend op dagen van bittere vernedering en dorre

¹⁾ Zie blz. 369, elfde jg. Port. 3 fol. 528v.

²⁾ Port. no. 1 fol. 705r.

³⁾ Zie blz. 567, elfde jg.

⁴⁾ Port. no. 4 fol. 109.

⁵⁾ *Testament* van 11 Aug. 1736, port. 5 fol. 102., 103v en copie van copie fol. 106, 107v. Verder een bed met toebehooren en een gezadeld en getuigd paard. De Gereformeerde Kerk kreeg 20 stukken van achten.

banaliteit?"⁶⁾ Ja, en, daar zij steevast heidenen en ongeloovigen heeten, wat van pogingen, om hen tot het christelijk geloof te brengen? Korter omschreven, wat weten wij van christelijke zending onder de slaven in ons tijdperk op de Bovenwindsche eilanden?

De geschiedenis op dit punt onzer overige West-Indische koloniën spant onze verwachting niet hoog. In Suriname hebben noch de gereformeerde noch de luthersche predikanten iets gedaan. Ik maak eene uitzondering voor ds. J. W. Kals, predikant aan de Perica en Cottica, in Mei 1733 afgezet, die hart voor de slaven heeft getoond²⁾. Maar voor het overige — niets. Classis Amsterdam drong soms op bekeeringswerk aan. Gouverneur Mauricius heeft eens voorgesteld om het vragenboekje van Borstius of het Onze Vader, het Geloof en de Tien Geboden in het Neger-engelsch te doen vertalen, waaruit dan de ingezetenen, „door een hunner bedienden”, ten minste de kleine slavenkinderen zouden kunnen laten onderwijzen, opdat zij kennis mochten krijgen van „’t Goddelijk Weesen, ’t Christendom en van den staat der ziele, alsmede belooning des goeds of quaedt nae dit leven”. In dit leven bespeurden de voorschreven slavenkinderen van dat christendom alleen de volstreckte ontaarding, over den staat hunner ziel peinsden hunne meesters zelden, alleen over de belooning des kwaads behoefden zij niet in het onzekere te verkeer. Doch zelfs tegen deze schuchtere poging des gouverneurs keerde zich het Hof³⁾. Gouverneur P. A. van der Meer, sinds October 1754, heeft herhaaldelijk op zending aangedrongen en b.v. 18 December 1755 mededeeld, hoe men in Oost Indië te werk ging. Maar men ontving zijne woorden met koelheid en kwam tot geen daden. Mauricius zag het zeer goed in: „het quaed exempel dat de meeste meesters aan hun slaven geven, zoodat de bekeering der zoogenaamde christenen in de kolonie diende vooraf te gaan, eer men van de bekeering der heidenen iets hoopen mogt⁴⁾.” Inderdaad, zoo men iemands geloof moet leeren kennen uit zijn werken, dan konden de slaven zich dat geloof hunner meesters niet te slecht denken: ook hier waren de christenen de grootste vijanden van het christendom.

¹⁾ Zie de gansche treffende passage bij J. P. B. de Josselin de Jong, *Het Negerhollandsch van St. Thomas in Medd. Kon. Ac. v. W.* deel 57, serie A, no. 3, blz. 16 vlg.

²⁾ Zijne *Klagte over de bedorvene zeden der voorgangeren aan 't eerwaarde classis van Amsterdam* (sic) 1733 is ter Leidsche Univ. Bibl. Over hem A. A. van Schelven in *W. I. Gids* Juni 1922. Over Basseliers dez. in *Stemmen d. Tijds* III 283.

³⁾ De jongste zoon van Mauricius, Andreas, heeft omstreeks 1750 zulk eene vertaling van de „vraagjes van Borstius” uitgegeven, *Encycl. W. Indië*, blz. 505a.

⁴⁾ *De W. I. Klapper*, Bibl. Thys. III no. 6924. Wolbers, a. w. blz. 199.

Zelfs den gezegenden heldenarbeid der Hernhutters in Suriname hebben de predikanten tegengewerkt, maar gelukkig niet kunnen beletten. Van de zending der Moravische broeders onder Indianen, bosch- en plantagenegers kan ik in mijn bestek niet spreken (behalve zoo aanstonds op de bladzijden over St. Thomas), maar gun mij het voorrecht alleen deze woorden aan te halen: „De Hernhutters zijn de eenige christelijke, europeesche kerkgemeenschap geweest, die in Suriname zendings- en beschavingsarbeid heeft verricht. Dat de slaven, toen hun de vrijheid gegeven werd, niet als een volmaakt verwilderde en onopgevoede menigte in de maatschappij traden, is in de eerste plaats aan de Broedergemeente te danken” ¹⁾.

Op Curaçao anders noch beter. De Compagnie had in art. 22 van hare Instructie voor de predikanten van 1638 wel voorgeschreven, dat zij ook de zwarten en de Indianen in de christelijke religie moesten onderwijzen; zij had in een brief van 4 Januari 1694 er wel op aangedrongen, dat „de arme en blinde heidenen op Curaçao tot de kennisse Gods en haare Saaligheyt” zouden gebracht worden ²⁾; maar van eenig zendingswerk door de predikanten blijkt niets. En de Compagnie, die zelve de negers niet hooger dan het vee schatte, maakte daardoor dien arbeid ook niet gemakkelijker. Wat er nog gebeurde, deden roomsche geestelijken ³⁾. Maar zóóverging de rassen- en godsdiensthaat, dat, toen in 1770 twee burgers aanboden om muren om het kerkhof te doen bouwen, mits geen roomsche kleurlingen, al waren zij met blanken getrouwd, daar zouden mogen begraven worden, de Raad dat goedkeurde, en nog in 1826 de hervormde kerkeraad aan dat beginsel vast hield ⁴⁾.

§ 12. Wij varen thans naar St. Eustatius en zouden gaarne willen weten, of ds. Kowan zich met bekeeringswerk onder de slaven heeft ingelaten? Hij bezat er zelf. Op de bevolkingslijst van 1720 komt hij voor met 7 slaven, 4 slavinnen, 5 slavenjongens en 4 slavenmeisjes ⁵⁾. In 1722 was zijn levend bezit gedaald tot 5, 3, 3, 2 ⁶⁾. In elk geval een bewijs, dat hij voor huis- en plantagewerk slaven bezat ⁷⁾. Liet hij zich met hun geestelijk heil in? In zijne tallooze

¹⁾ M. van Blankensteyn, *Suriname*, blz. 316 vlg.

²⁾ Hamelberg *a. w.* I 99.

³⁾ W. van Nieuwenhoff, *Geprivilegiëerde priesters op Curaçao 1704—1741 in Studiën LXVIII*, 1907. Hamelberg *a. w.* I 100 vlg., 133 vlg. Doc. blz. 107 vlg., 155.

⁴⁾ S. van Dissel, *Kerkh. Archief* 1859 blz. 360 vlg.

⁵⁾ *Lijst* van 9 Jan. 1720, port. no. 1 fol. 373.

⁶⁾ *Lijst* van 1722, port. no. 2 fol. 651^r.

⁷⁾ „Mijn af- en uytgeleefde antecessor had niet kunnen leven, wanneer hij niet van zijn eygen hadde toe te setten gehad”, ds. George van Essen aan X 20 Febr. 1742, port. no. 5 fol. 524^r.

brieven spreekt hij er nooit van. Maar in zijne doopboeken is iets meer te vinden. Vooreerst vermeldt hij onder een afzonderlijk hoofd den doop van vrijgelatenen. „Volgen nu alle Vrije Luyden die tot het christengeloof zijn opgebragt en gedoopt door Domine Anthony Kowan”. En dan: 6 April 1723 een vrije negerman genaamd Frenk.

5 April 1724 een mulattin genaamd Jenneke, haar vrijbrief gezien hebbende gedat. 18 Juli 1719.

30 Juli 1725 vrije negerman genaamd Andries zijn vrijbrief gezien hebbende gedat. 16 Juli 1725 en alvorens belijdenis zijns geloofs gedaan hebbende.

1 Aug. 1725 een vrije negerin genaamd Marjanna geboren alhier 28 Juli 1718, eerst gezien haar vrijbrief gedateerd 7 Augustus 172. De ouders Frenk (de bovengenoemde?) en Christina de negerin ¹⁾.

Dit gaat ook na ds. Kowan aldus voort. Zijn opvolger George van Essen doopt:

26 Sept. 1745 een vrijen neger gedoopt en genaamd Alexander.

..Nov. 1748 een bejaarde frije negerin genaamd Johanna nadeemaal (nadat?) deselve was onderrecht van de noodigste punten des christendoms.

28 Maart 1749 een vrij mulattenkind genaamd Elizabeth geboren 18 October 1748.

13 Aug. 1749 drie frije mulattin meyde sijnde drie susters genaamd Catharina, Elisabeth en Maria.

12 Febr. 1756 op verzoek van William Chapman als vader twee mulatten gedoopt van een vrij mulattin Anna, de eerste John 2 jaaren, het ander Thomas 4 jaaren ²⁾.

Het springt aanstonds in het oog dat er, zonder overlegging van den vrijbrief, geen doop is, dat men dus doopt wie geen slaven meer zijn. Ook daarom was het van belang, dat zulke vrijbrieven niet verloren gingen. Wij bezitten een merkwaardig getuigschrift van 1784, waarin een aantal aanzienlijke burgers van ons eiland verklaren, dat Mary de Windt, eene vrije mulattin, wel is waar haren vrijbrief niet meer kan vertoonen, maar dat zij bereid zijn te zweren, dat het meisje werkelijk is vrijgelaten ³⁾.

¹⁾ *Doopboek* St. Eustatius no. 247 R.A. op genoemde data, vergel. nog 26 Sept. 1729, 9 octob. 1731 en 23 Oct. 1732.

²⁾ *Doopboek* no. 248 R.A. op genoemde data. De bladen dezer doopboeken, sterk gehavend, liggen bovendien chronologisch geheel dooréén.

³⁾ We the undersigned hereby certify and attest to whomsoever the same doth, shall or may concern: That we have known and been well acquainted with the person of Mary Dewindt, a free mulatto woman (being most of us relations to the family in

§ 13. Toch komen er wel gedoopte slavenkinderen voor, zonder dat ik iets bespeur van de moeilijkheden, die dat elders gegeven heeft. Liever dan een vertoog daarover te geven, voer ik den lezer, door een stukje geschiedenis uit de Kaapkolonie, midden in de zaak.

Den 18den Augustus 1665 was Joh. van Arckel als haar eerste vaste predikant in de Kaapkolonie aangekomen, een man van groote beteekenis en een mild man. Ook op het punt van den doop van slavenkinderen, weldra een brandend vraagstuk, is hij nog ruim en zacht. Slavenkinders, door vrijluiden bij slavinnen verwekt, mogen gedoopt worden op de trouw van hun meesters of vrouwen, openlijk voor de gemeente beloofd (t. w. dat zij hen in den gereformeerden godsdienst zullen opvoeden). De slavenkinderen der Compagnie zal men ook tot den doop toelaten op getuigenis van den Raad of één lid ervan; de kinderen „uyt de thuyt” (bij het fort), grooter geworden, gaan ter school, en elken avond zijn zij met de volwassenen in dienzelfden tuin bij het gebed tegenwoordig ¹⁾. Toen dit besluit in zijn geest werd genomen, was Van Arckel reeds (13 Januari 1666) overleden, maar zijn opvolger, Joh. de Vooght, doopte de slavenkinderen volgens diezelfde bepaling. Doch de bekende Philippus Baldaeus, die in Maart 1655, op reis naar Indië, reeds de Kaap had aangedaan ²⁾, kwam daar weer op zijn terugkeer naar patria, begin 1666, en protesteerde ernstig tegen deze opvatting. Niet met woorden alleen. Want toen hij een beurt vervulde en den doop zou bedienen „heeft hij het christenkind gedoopt, maar het slavenkind met goeden voorbedacht versmadelijker wijs van hem afgewezen”. Men kan zich het onstichtelijk tooneel voorstellen! Doch de Kaapsche kerkeraad had er zijn standpunt niet om gewijzigd. Ds. Joh. Overney b.v., die 17

which she was born) and bearer hereof, from her infancy, and likewise know that she was manumitted by that family when very young, although we cannot say whether (by reason of the hurricane in the year 1772 which destroyed the secretary's office and a very great part of all the publick records of the island, a misfortune greatly aggravated by the capture of the same island in the year 1781, when what remained of those records was shamefully left to the discretion of a licentious soldiery and publicly trampled under foot) the original patent of her manumission is not to be found, but all that is certified above we are ready to verify and confirm by solemn oath. St. Eustatius this 12th day of July anno 1784. Jacobus de Windt. Elisabeth Lespier. Henrietta Cuviljé. Johanna M. Pieterse. Abr. S. Doncker. Theod. S. Doncker. Johannes Cuviljé. Uit oudste *registratieboek* fol. 287, copie in de papieren van Hamelberg, Kon. Bibl., port. 120 B 2. Catern I G. In het *testament* van John Hassell d.d. 2 Dec. 1797 schenkt hij de vrijheid aan zijne negerin Lucia en haar mulattenkind Sophia, St. Maarten, Secr. acten, Archief no. 204.

¹⁾ 7 Mei 1666. Spoelstra, *Bouwstoffen* II 256 vlg., 265.

²⁾ *Dagverhaal* I 459. *Bouwstoffen* I 6. Deze Baldaeus is de geleerde schrijver van o.a. *Afgoderij der Oostindische heidenen*, nieuwe uitg. door A. J. de Jong, 1916.

October 1678 aan de Kaap was aangekomen, verdedigde het nog eens opzettelijk. In een brief aan classis Amsterdam legde hij nog eens uit, dat zij alleen die slavenkinderen doopen, wier meesters beloven hen in de christelijke religie te zullen grootbrengen. Zij doen het daarom nog niet altijd, wat Overney afkeurt, „want al zijn het onse slaaven en lijfeigen, so zijn het evenwel menschen en behoorden door haer slavernie bij ons niet erger maer geluckiger gemaect te werden”. Voorts doopte hij de slavenkinderen, van wie de ouders door de Portugeesche slavenhaalders gedoopt waren. Hij vroeg nu toch het oordeel der classis en legde een afschrift over van een resolutie, genomen in politieken Rade d.d. 22 Maart 1666. Daar was, na voorlezing van eene missive van G.G. en Rade van Indië, d.d. 25 Januari 1664, besloten tot den doop van slavenkinderen met veroordeeling van wat Baldaeus toen juist gedaan had ¹⁾. De classis antwoordde met het zenden van een afschrift der resolutie van de Dordtsche synode, 19de zitting 3 December voorgelezen, 21ste zitting 5 December goedgekeurd, inhoudende, dat de kinderen der heidenen niet gedoopt mochten worden, tenzij zij in de christelijke leer onderwezen waren en belijdenis des geloofs hadden afgelegd. In geen geval mogen zij gedoopt worden voor zij tot jaren des onderscheids gekomen zijn ²⁾. De classis verzocht ds. Overney de kerkelijke orde ook in dezen te schikken op den vaderlandschen voet tot meerder eendracht en stichting. En zoo is geschied. Doop na onderwijs en belijdenis — het doopsgezind beginsel ³⁾.

§ 14. Op St. Eustatius blijkt niet, dat men het zich met deze kwestie moeilijk heeft gemaakt. Er zijn slavenkinderen gedoopt, en, wanneer men den dag der geboorte naast dien des doops zet, bespeurt men, dat zij vooraf bezwaarlijk in de christelijke leer konden onderwezen zijn.

16 December 1744 een negerkind Charles, de vader Joano, de moeder Begy byde neegerslaven. De peters en meters zijn de Heer Simon de Graaf en zijn huysvrouw Aletta Salomonsz, de Heer Abr. Heyliger en zijn huysvrouw juffrouw Judith Blaek en de juffrouw Catharina Pfeiffer. Deze peters moesten dus beloven, dat het kind in de christelijke religie zou opgevoed worden ⁴⁾.

¹⁾ De ongedateerde brief bij Spoelstra *a. w.* I 27—31. Hij was ter tafel van de synode te Gorinchem 1681, in uittreksel, *Acta*, uitg. Knuttel V 374 vlg.

²⁾ *Acta des Nat. Synodi*, Dordr. Canin 1621 fol. 55. H. Kaajan, *De Pro-acta der D. Syn.*, blz. 221—259. Voor de goedkeuring in de 21ste zitting *aldaar* blz. 248 noot 3. H. J. Olthuis, *De Doopspraktijk* blz. 86 vlgg.

³⁾ De insgelijks ongedagteekende brief bij Spoelstra *a. w.* II 9 vlgg.

⁴⁾ Zulke aanzienlijke peters komen ook voor bij den doop van vrijgelatenen. Den

7 Juli 1755 op verzoek van Joh. Lewis Puech een mulattin gedoopt aan hem behorende en is daarbij genoemd Mary geboren 10 Aug. 1754.

3 Januari 1754 een mulatjen gedoopt Jozef, geboren 29 Dec. 1753 en sulks op verzoek van den eygenaar Pieter de Buyck die ook als peeter daarover gestaan heeft.

13 September 1755 op schriftelijk verzoek van de juffrouw Aletta de Graaf een mulatjen gedoopt van een mulattin haar toebehoorende en genaemt Sally, geboren 22 Aug.

6 Maart 1758 een mulatjen Anna Maria, moeder de mulattin Maritjen. Sulks is gedaen op versoeck en na vertoonde consent van Jac. Simonsz. Doncker.

24 October 1758 kind van de mulattin Helena toebehoorende aan de juffrouw Johanna Catharina Kowan ¹⁾.

28 October 1766 Mozes, moeder Helena van Godet. 't Kind in onegt geprocreëert, zijnde de moeder een sambo ²⁾.

25 Februari 1767 Jaantje, moeder Fraza een negerin van den Gouverneur De Windt.

2 Februari 1768 Johannes, moeder Susanna van Heyliger, sla-vin van den gouverneur Heyliger ³⁾.

6 Juli 1779 Charles, zoon van Jan Louis behorende aan juffr. Blake en van Rachel, negerin, behorende aan de diakonie (meest vindt men den vader als onbekend niet genoemd).

19 Januari 1783 Maria mulattin. Moeder Chloë behorende aan Mr. J. Verschuur ⁴⁾.

Dit alles schijnt dus te geschieden zonder in acht neming der Dordtsche besluiten. Bij volwassenen ging eenig onderricht aan den doop vooraf. Op 11 November 1783 doopte ds. R. Brill Johanne, mistiese, geboren 3 ditto en haar moeder Sara, mulattin

21sten Maart 1787 werd gedoopt „Florentina vrije mulatten dogter, moeder Maria Gratia toebehoorende den WelEd. Gestr. Heer en Mr. Herman Brouwer secretarius dezes eylands. Get. Derk Jan Brouwer en Sofia Florentina baronesse Voorst tot Avenbergen, *Dooptboek* als *boven* no. 250 op datum.

¹⁾ *Dooptboek* als *boven* no. 248 op de genoemde data.

²⁾ Sambo is de afst. van een mulat en negerin.

Grief „ „ „ „ „ neger „ mulattin.

Mulat „ „ „ „ „ blanke „ negerin.

Mesties „ „ „ „ „ „ „ mulattin.

Kasties „ „ „ „ „ „ „ mestiezin.

Poesties „ „ „ „ „ „ „ kastiezin.

Liesties „ „ „ „ „ „ „ poestiezin.

Liplap „ „ „ „ „ „ „ liestiezin.

Al deze onderscheidingen hebben thans vrijwel afgedaan.

³⁾ *Dooptboek* als *boven* no. 249 op de genoemde data.

⁴⁾ *Dooptboek* als *boven* no. 250 op de genoemde data.

oud 20 jaar, „na voorafgaande beantwoording van eenige vragen den godsdienst betreffende” ¹⁾. Maar dit bleef alles toch wel dicht aan de oppervlakte, van wezenlijken zendingsarbeid, ook van maar eenig pogen om den slaven eenige ontwikkeling aan te brengen hooren wij hier noch ergens. Een enkele maal blijkt er verzet te zijn geweest tegen dat doopen van slavenkinderen. Pieter Runnels richtte zich in 1753 tot classis Amsterdam, zich bezwaard gevoelend over den doop van zulke kinderen, terwijl de ouders ongedoopt waren, als strijdig met Gods Woord en de wetten der gereformeerde kerk. Daar zijn leeraar beweerde dat het geoorloofd was, vroeg hij het oordeel der classis ²⁾. Die leeraar was George van Essen, opvolger van ds. Kowan, die 20 November 1740 oud en der dagen zat was overleden. De classis vroeg hem, wat er van de zaak was en hij antwoordde dat die doop al vóór jaren was geschied en thans niet meer voorkwam ³⁾. Wat, zagen wij, niet juist was.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ *Doopboek* als *boven* no. 250 op den genoemden datum.

²⁾ Pieter Runnels aan classis d.d. St. Eust. 24 Nov. 1753, oud-class. archief Amst. bundel St. Eust. blz. 18. verg. *Ned. Arch. Kerkg.* XXIII 34 voor Berbice.

³⁾ George van Essen aan classis d.d. St. Eust. 15 Febr. 1755 a. bundel blz. 19.